

УДК 349.422:338.43

Алла Барабаш,

канд. юрид. наук, доцент,

доцент кафедри цивільного, господарського права та процесу

Чернігівського національного технологічного університету

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ЛІЗИНГОВИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ АПК ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКО-ПРАВОВУ СУТНІСТЬ ЛІЗИНГУ

У статті досліджено особливості підтримки лізингової діяльності у сфері АПК та вплив цієї підтримки на економіко-правову сутність лізингу. Розглянуто підходи до визначення лізингу та договору лізингу у законодавчих актах. Визначено, що доцільним є втілення у законодавстві єдиного розуміння лізингу як господарської діяльності у сфері інвестування коштів. Запропоновано удосконалити підтримку лізингу у сфері АПК шляхом сприяння участі у лізингу недержавних лізингових компаній.

Ключові слова: лізинг, договір лізингу, фінансовий лізинг, державна підтримка лізингових відносин, бюджетне фінансування, лізингова компанія.

Постановка проблеми. Серед великої кількості переваг лізингу найбільш суттєвими для сільськогосподарського виробника за нинішніх умов є:

- можливість використання нової, дорогої техніки, високих технологій без значних одноразових витрат, тобто можливість налагодити виробництво при обмежених витратах фінансових засобів;

- можливість спочатку випробувати техніку, набути в лізинг, а потім (за бажанням) придбати її у власність;

- гнучкий порядок здійснення лізингових платежів, який дозволяє враховувати сезонність використання об'єкта лізингу;

- можливість лізингодержувача отримати від лізингодавця додаткові послуги у вигляді поставки об'єкта лізингу та його обслуговування, а також у вигляді юридичних консультацій.

Отже, лізинг повинен стати ефективним засобом оновлення основних фондів сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

На важливість розвитку лізингу в аграрному секторі економіки вказують такі вітчизняні вчені, як В. О. Галушко, Н. В. Головка, А. О. Машлякевич, В. А. Омеляненко, О. В. Прокопенко, Т. В. Сокольська, А. М. Статівка, О. В. Трофімова та інші. Окремі питання правового забезпечення державної підтримки лізингу у сфері АПК досліджувались Х. А. Григор'євою, А. С. Корсун, А. С. Осадько. Характеристика лізингу як економіко-правової категорії міститься у наукових доробках Н. М. Внукової, В. Д. Газмана, Т. І. Галецької, А. С. Корсун.

Однак залишаються поза межами дослідження особливості державної підтримки лізингових відносин у сфері АПК на сучасному етапі та її вплив на економіко-правову сутність лізингу.

Метою цієї статті є дослідження:

- особливостей державної підтримки лізингу у сфері АПК на сучасному етапі у тому числі в контексті зобов'язань, які взяла на себе Україна, вступивши до СОТ;

- впливу державної підтримки лізингу у сфері АПК на економіко-правову сутність лізингу.

Виклад основного матеріалу. Основні передумови розвитку лізингу в Україні сформувалися в 90-их роках минулого століття і полягали в такому:

- перехід від командно-адміністративної системи господарювання до ринкових відносин і вільної конкуренції;

- загострення потреб господарюючих суб'єктів в ефективності їх виробничої діяльності;

- відсутність коштів у держави для бюджетного фінансування. Становлення лізингу у сфері АПК також зумовлено вище окресленими передумовами.

На сучасному етапі розвитку основні засади державної підтримки лізингових відносин в аграрній сфері визначаються такими законами України: «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24.06.2004 № 1877-IV [1], «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» від 18.10.2005 № 2982-IV [2]. Однак ні зазначені закони, ні інші нормативні акти не

містять окремого визначення сільськогосподарського лізингу. Отже, для дослідження сутності цього поняття необхідно брати до уваги положення Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України та Закону України «Про фінансовий лізинг» від 16.12.1997 №№ 723/97-ВР (в редакції Закону від 11.12.2003 № 1381-IV) [3].

Вказані нормативні акти по-різному підходять до визначення лізингу та його природи. Так, Цивільний кодекс не дає поняття лізингу, а містить лише визначення договору лізингу. Згідно з ч. 1 статті 806 Цивільного кодексу України за договором лізингу одна сторона (лізингодавець) передає або зобов'язується передати другій стороні (лізингоодержувачеві) у користування майно, що належить лізингодавцю на праві власності і було набуте ним без попередньої домовленості із лізингоодержувачем (прямий лізинг), або майно, спеціально придбане лізингодавцем у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов (непрямий лізинг), на певний строк і за встановлену плату (лізингові платежі).

Закон «Про фінансовий лізинг» містить визначення фінансового лізингу, яке також звужує цей економіко-правовий інструмент до договору. Згідно зі статтею 1 Закону «Про фінансовий лізинг» фінансовий лізинг – це вид цивільно-правових відносин, що виникають із договору фінансового лізингу. За договором фінансового лізингу лізингодавець зобов'язується набути у власність річ у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов і передати її у користування лізингоодержувачу на визначений строк не менше одного року за встановлену плату (лізингові платежі).

Найбільш раціональним вбачається визначення лізингу, що міститься у ч. 1 статті 292 Господарського кодексу. Лізинг – це господарська діяльність, спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка полягає в наданні за договором лізингу однією стороною (лізингодавцем) у виключне користування другій стороні (лізингоодержувачу) на визначений строк майна, що належить лізингодавцю або набувається ним у власність (господарське відання) за дорученням чи погодженням лізингоодержувача у відповідного постачальника (продавця) майна за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів. З наведеного визначення випливає таке.

1) Лізинг не зводиться до двостороннього договору між лізингодавцем та лізингоодержувачем.

2) Основною рисою лізингу є інвестування коштів лізингодавцем. Звідси ключовою фігурою лізингу є лізингодавець. Саме лізингодавець повинен мати кошти для інвестування або мати можливість отримати їх у банку.

Лізингодавець, окрім безпосередньої передачі об'єкта лізингу у користування лізингоодержувачу, може здійснювати інші дії:

- купувати об'єкт лізингу у продавця;
- здійснювати технічне обслуговування об'єкта лізингу;
- укладати договір страхування об'єкта лізингу;
- надавати консультативні послуги лізингодавцю.

Додаткові обов'язки виникають у лізингодавця у разі залучення кредитних ресурсів (пайовий лізинг). Кредитна установа, надаючи кредит, укладає з позичальником кредитний договір. Кредитор також вимагає у лізингодавця-позичальника надійних гарантій повернення кредиту. Як правило, способом забезпечення зобов'язань вибирається об'єкт лізингу, а між кредитною установою і лізингодавцем-позичальником укладається договір застави. Кредитор може наполягати і на інших способах забезпечення виконання кредитних зобов'язань. Таким чином, між кредитором та лізингодавцем-позичальником можуть виникати відносини гарантії, поруки. Отже, укладаються додаткові договори.

Якщо в лізинг передається технічно складне обладнання, то такий вид діяльності вимагає укладення окремих договорів на здійснення монтажних, пусконаладжувальних робіт тощо.

Саме додаткові обов'язки лізингодавця вбачаються необхідною умовою для того, щоб класифікувати відносини як лізингові. Якщо ж суб'єкт господарювання лише передає об'єкт у користування і не вчиняє інших додаткових дій, такі відносини слід посвідчувати договорами оренди.

Виконання додаткових обов'язків потребує від лізингодавця не лише фінансових коштів на купівлю об'єкта лізингу, але й додаткових витрат часу і коштів на перевезення/обслуговування об'єкта лізингу. Жоден суб'єкт підприємницької діяльності не візьме на себе таку кількість обов'язків, якщо він не матиме з цього вигоди.

Зарубіжний досвід свідчить, що розвиток лізингу у високорозвинених країнах значною мірою зумовлений амортизаційними та податковими пільгами, які надавались лізингодавцям. Так, у Великобританії лізинг почав розвиватися швидкими темпами лише після 1970 року, тобто після введення пільгового режиму оподаткування для лізингодавців.

Компанії мали право не враховувати в суму оподаткованого прибутку 100 % інвестицій, які були вкладені в поточному році. Використати право на таку пільгу можна було лише в кінці звітнього року. Тому, якщо компанія брала участь в інвестуванні на початку року, то вона була змушена деякий час чекати на отримання вигоди від цих пільг [4, с. 349-350].

Розвитку лізингу у Франції також сприяло надання пільг. Орендарю надавалося право вибирати терміни амортизації залежно від тривалості контракту: якщо контракт підписано на 3 роки, то встановлювався трирічний термін амортизації, у разі контракту на 7 років термін амортизації збільшувався до 10 років. Окремим лізинговим компаніям надавалися істотні податкові пільги: 85 % прибутку звільнялося від оподаткування [5, с. 177-183].

Досліджуючи розвиток лізингових відносин в Італії, К. В. Лозінська відзначає диференціацію податкових пільг за галузями. Найбільші пільгові умови надаються лізинговим компаніям, які практикуються у галузях, що вимагають на даному етапі прискореного розвитку. Однією з таких сфер є сільське господарство. Такі заходи позитивно сприяли підвищенню популярності лізингу [5, с. 177-183].

Державна підтримка лізингових відносин в Україні взагалі і сфері АПК зокрема має істотні особливості. Початок такої підтримки слід пов'язувати зі створенням державного лізингового фонду згідно з Постановою Кабінету Міністрів України «Про створення державного лізингового фонду для технічного переоснащення сільського господарства» від 18 вересня 1997 року [6].

Метою державного лізингового фонду було технічне переоснащення сільського господарства у державі. Кошти фонду спрямовувалися на придбання вітчизняної сільськогосподарської техніки та двигунів до неї. Забезпечення сільськогосподарських товаровиробників необхідною технікою за рахунок державного лізингового фонду здійснювалося на умовах фінансового лізингу на конкурсній основі.

Лише на початковому етапі створення державного лізингового фонду укладення лізингових угод здійснювалось за участю дирекції зазначеного фонду. У подальшому була створена лізингова компанія «Укграгро-машінвест» як один із суб'єктів використання державного лізингового фонду. Можна стверджувати, що саме «Укграгро-машінвест» стала першою в Україні державною лізинговою компанією, яка діяла у сфері АПК.

Постановою Кабінету Міністрів України від 19.02.1999 було створене державне лі-

зингове підприємство «Укграгролізинг», яке стало правонаступником прав та обов'язків, що випливали з договорів, укладених дирекцією державного лізингового фонду як розпорядником його коштів [7]. 23.02.2001 Президентом України був підписаний Указ «Про додаткові заходи щодо дальшого розвитку лізингу в аграрному секторі економіки» [8]. Відповідно до змісту Указу державна лізингова компанія «Укграгролізинг» трансформувалася в Національну акціонерну компанію «Укграгролізинг».

Нині більшість лізингових угод у сфері АПК укладаються за участю НАК «Укграгролізинг», а кошти державного бюджету, потрібні для укладення цих угод, виділяються згідно з Порядком використання коштів державного бюджету, що спрямовуються на придбання вітчизняної техніки і обладнання для агропромислового комплексу на умовах фінансового лізингу та заходи за операціями фінансового лізингу, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 10.12.2003 № 1904 [9]. Порядок визначає механізм використання коштів, передбачених Національній акціонерній компанії «Укграгролізинг» у загальному та спеціальному фондах державного бюджету для забезпечення сільськогосподарських підприємств, сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, інших суб'єктів підприємницької діяльності агропромислового комплексу та фізичних осіб – членів особистих селянських господарств – технікою й обладнанням вітчизняного виробництва на умовах фінансового лізингу, що здійснюється на підставі договорів, укладених між Компанією і лізингодержувачами. Кошти, передбачені НАК «Укграгролізинг» у державному бюджеті, використовуються за бюджетними програмами «Заходи по операціях фінансового лізингу вітчизняної сільськогосподарської техніки» та «Збільшення статутного капіталу НАК «Укграгролізинг» для закупівлі технічних засобів для агропромислового комплексу з подальшою передачею їх на умовах фінансового лізингу».

У 2010 році було створено державне підприємство «Спецагролізинг». Ця лізингова компанія також має право укладати пільгові лізингові угоди у сфері АПК, використовуючи кошти державного бюджету України. Така діяльність регулюється Порядком використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромислового комплексу на умовах фінансового лізингу, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 27.07.2010 [10]. Порядок визначає механізм використання коштів, передбачених

у державному бюджеті Мінагрополітики за програмою «Фінансова підтримка заходів в агропромислового комплексу на умовах фінансового лізингу» для забезпечення суб'єктів господарювання племінними нетелями та коровами, а також вітчизняною сільськогосподарською технікою і обладнанням. Головним розпорядником бюджетних коштів і відповідальним виконавцем бюджетної програми є Мінагрополітики, одержувачем бюджетних коштів – державне підприємство «Спецагролізинг».

Стимулювання розвитку лізингу в аграрному секторі економіки шляхом бюджетного фінансування суттєво активізувало ринок лізингових відносин у сфері АПК. Однак, незважаючи на виділення коштів з державного бюджету України та діяльність двох спеціалізованих лізингових компаній, лізингові відносини не набули належного розвитку у вітчизняній аграрній сфері. Так, за розрахунками електронного видання «AgroDay» лише 0,2 % сільгосптехніки, що наявна зараз у всіх українських аграріїв, знаходиться у лізингу. Згідно з даними моніторингу «AgroDay» на умовах лізингу в минулому році (примітка автора – в 2016 році) придбали в середньому 2 % сільгосптехніки [11].

Досліджуючи особливості державної підтримки лізингу у сфері АПК, слід звернути увагу і на міжнародні зобов'язання України. З 16 травня 2008 року Україна набула членства у Світовій Організації Торгівлі. Угода СОТ «Про сільське господарство» від 10 квітня 2008 року має на меті створення справедливої і ринково-орієнтованої системи торгівлі сільськогосподарською продукцією. Згідно з Додатком 2 Угоди заходи державної підтримки сільського господарства умовно розкладено по трьох різнокольорових скриньках: «зеленій», «блакитній», «жовтій». Держави, які є членами СОТ, мають право фінансувати заходи «зеленої скриньки» в будь-якому обсязі залежно від можливостей свого бюджету. Немає заперечень і проти державного фінансування заходів «блакитної скриньки». Найбільш дискусійними при вступі до СОТ для України залишаються заходи «жовтої скриньки». Обсяги фінансування заходів «жовтої скриньки» узгоджуються в процесі переговорів та не можуть перевищувати річного сукупного розміру підтримки, зафіксованого у зобов'язаннях держави. *Серед переліку заходів «жовтої скриньки» зазначаються витрати лізингового фонду* [12, с. 24-25].

Незважаючи на припинення державного лізингового фонду та зміни порядку використання коштів державного бюджету, що спрямовуються на придбання вітчизняної

техніки й обладнання для АПК на умовах лізингу, сьогоденне бюджетне фінансування лізингу у сфері АПК також має ознаки державного впливу прямої дії. Так, на думку А. С. Корсун, з точки зору класифікації видів державної підтримки сільського господарства, бюджетне фінансування придбання техніки через НАК «Украгролізинг» належить до важелів державного впливу прямої дії [13, с. 141]. О. В. Панухник, досліджуючи напрями державної підтримки суб'єктів аграрної сфери, витрати на придбання технічних засобів та обладнання для сільськогосподарського виробництва відносить до виду субсидій на відшкодування частини витрат [14, с. 5-10].

Оскільки СОТ реалізує принцип справедливої конкуренції, заходи державної підтримки сільського господарства, що справляють найбільш протекціоністський та стимулюючий вплив на виробництво сільськогосподарської продукції, повинні скорочуватись, адже такі заходи мають викривлюючий вплив на обсяги виробництва та ціни. Викривлення – це економічний стан, коли ринкові ціни є вищими або нижчими за певний «нормальний» рівень, або коли обсяги виробленої, купленої та проданої продукції є вищими або нижчими за нормальні (порівняно з обсягами, які існують за умов конкурентного ринку).

Вчені відзначають, що, надаючи підтримку вітчизняним виробникам сільськогосподарської техніки, політика НАК «Украгролізинг» веде до її удорожчання. Так, середня ціна трактора зростає на 5,0 %, що є цілком прийнятним, а комбайна – майже в 2 рази. Водночас ціна імпортного зернозбирального комбайна (не гіршої, а іноді й кращої якості) на вторинному ринку техніки може бути у 1,5-2,0 рази нижчою за ціну вітчизняного, реалізованого через НАК «Украгролізинг» [15, с. 7-16].

Бюджетне фінансування лізингових операцій за участі НАК «Украгролізинг» передбачає, що об'єктом лізингу є виключно сільськогосподарська техніка та двигуни до неї вітчизняного виробництва. Водночас використання вітчизняної техніки не завжди є раціональним. Досліджуючи інноваційні аспекти розвитку сільськогосподарських підприємств, О. В. Прокопенко та В. А. Омеляненко ілюструють фактор економічних втрат на прикладі посівних технологій. Відомо, що зерно необхідно закласти в землю на глибину 4-5 см. Вітчизняні сівалки поки не дають такого рівня точності й похибка може бути досить значною: закладання на глибину 8 см або неглибока посадка. Унаслідок цього лише 30 % зерна лежить на потрібній глибині й насіння сходить

нерівномірно. При цьому відповідний рівень техніки дозволяє скоротити терміни посівної більш ніж удвічі [16, с. 150-158].

Зважаючи на вищевикладене, можна стверджувати, що саме пряме бюджетне фінансування лізингових операцій вносить викривлення у формування цін на сільсько-господарську техніку.

Слід звернути увагу і на те, що пряме бюджетне фінансування лізингу сільсько-господарської техніки протягом двох останніх десятиліть значною мірою дискредитує сутність лізингу як ринкового механізму оновлення основних засобів виробництва. Найбільш яскраво це твердження можна проілюструвати, звернувши увагу на передумови становлення лізингу в Україні.

Перехід від командно-адміністративної системи господарювання до ринкових відносин і вільної конкуренції. На сьогоднішньому етапі розвитку лізингових відносин у сфері АПК не можна говорити про вільну економічну конкуренцію у цій сфері. Навпаки, слід відзначити монопольне становище державних лізингових компаній.

Загострення потреб господарюючих суб'єктів в ефективності їх виробничої діяльності. Ефективність виробничої діяльності аграрних товаровиробників, які набули у лізинг техніку за посередництва державних лізингових компаній, також не завжди відповідає потребам сьогодення. Як вже зазначалося, техніку можна набути лише вітчизняного виробництва, а потреба є у більш якісних аналогах іноземного виробництва.

Жодна програма підтримки заходів в АПК не надає можливості набувати техніку в оперативний лізинг, тоді як даний вид лізингу є найбільш прийнятним з точки зору інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Відсутність коштів у держави для бюджетного фінансування. Дуже влучно з цього приводу висловився Я. І. Костецький. На думку вченого, створення й впровадження різноманітних форм і методів інвестування повинно заповнити прогалину, що утворилася в результаті різкого зменшення фінансування з боку держави [17, с. 217]. Однак стверджувати, що лізинг на сучасному етапі його розвитку в аграрній сфері є альтернативою бюджетному фінансуванню, не можна. Звичайно, лізинг не виключає участь у ньому держави, але і не може зводитись виключно до пільгових операцій з використанням коштів державного бюджету.

Висновки.

Розвитку лізингу у сфері АПК повинно сприяти:

– втілення у законодавстві єдиного розуміння лізингу, насамперед як господарської діяльності у сфері інвестування коштів. Вказане розуміння лізингу є важливою умовою для подальшого удосконалення напрямів державної підтримки цього важливого економіко-правового інструменту;

– активізація участі у лізингу недержавних лізингових компаній. Оскільки розвиток лізингу передбачає насамперед зацікавленість у ньому лізингодавців, заходи державної підтримки не можуть стосуватися виключно державних лізингових компаній. Система державної підтримки повинна будуватися таким чином, щоб сприяти участі у лізингу і недержавним суб'єктам господарювання. Варіантом такої підтримки може бути надання податкових пільг державним та недержавним лізинговим компаніям.

Список використаних джерел:

1. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24.06.2004 № 1877-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 49. – Ст. 527.
2. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року : Закон України від 18.10.2005 № 2982-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 1. – Ст. 17.
3. Про фінансовий лізинг : Закон України в редакції Закону від 12.12.2003 № 1381-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 15. – Ст. 231.
4. Горемыкин В. А. Основы технологии лизинговых операций / В. А. Горемыкин. – М: Ось-89, 2000. – 512 с.
5. Лозінська К. В. Зарубіжний досвід розвитку лізингових відносин у сфері АПК / К. В. Лозінська // Стратегія економічного розвитку України. – 2013. – № 33. – С. 177-183.
6. Про створення державного лізингового фонду для технічного переоснащення сільського господарства : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.09.1997 № 1031 // Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. – 1998. – № 7. – С. 71.
7. Про утворення Державного лізингового підприємства «Укראгролізинг» : Постанова Кабінету Міністрів України від 19.02.1999 № 225 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 8. – Ст. 286.
8. Про додаткові заходи щодо подальшого розвитку лізингу в аграрному секторі економіки : Указ Президента від 23.02.2001 № 111/2001 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 9. – Ст. 346.
9. Порядок використання коштів державного бюджету, що спрямовуються на придбання вітчизняної техніки і обладнання для агропромислового комплексу на умовах фінансового лізингу

та заходи за операціями фінансового лізингу, затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 10.12.2003 № 1904 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 51. – Ст. 2679.

10. Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі на умовах фінансового лізингу, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 28.07.2010 № 648 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 58. – Ст. 2004.

11. Залізи в лізинг: як виглядає ринок лізингу в Україні і чи є надія на його розширення (ч. 1) / AgroDay видання про вітчизняний та міжнародний аграрний бізнес. Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://agroday.com.ua/2018/02/09/lizung-oriyentyry-ta-shansy-na-rozvytok-lizyngu-ch-1/> (дата звернення: 06.03.2018).

12. Осташко Т. О. Сільське господарство в умовах СOT і ЄС / Т. О. Осташко. – К.: Інститут сільського розвитку, 2005. – 70 с.

В статье исследованы особенности поддержки лизинговой деятельности в сфере АПК и влияние этой поддержки на экономико-правовую сущность лизинга. Рассмотрены подходы к определению лизинга и договора лизинга в законодательных актах. Определено, что целесообразным является воплощение в законодательстве единого понимания лизинга как хозяйственной деятельности в сфере инвестирования средств. Предложено усовершенствовать поддержку лизинга в сфере АПК путём содействия участию в лизинге негосударственных лизинговых компаний.

Ключевые слова: лизинг, договор лизинга, финансовый лизинг, государственная поддержка лизинговых отношений, бюджетное финансирование, лизинговая компания.

In the article the features of support of leasing activity in the field of agrarian industrial complex and influence of this support are investigational on ekonomiko legal leasing essence. Going is considered near determination of leasing and leasing agreement in legislative acts. Certainly, that expedient is embodiment in the legislation of the unique understanding of leasing, as economic activity in the field of investing of money. It is suggested to perfect support of leasing in the field of APK, by an assistance participating in leasing non-state leasing.

Key words: leasing, leasing agreement, financial leasing, state support of leasings relations, budgetary financing, leasing company.

13. Корсун А. С. Развитие лизинговых видов аграрных предприятий: дис... канд. эконом. наук: спец. 08.00.04 / А. С. Корсун. – Д., 2017. – 237 с.

14. Панухник О. В. Напрями та шляхи трансформації державної підтримки суб'єктів аграрної сфери України / О. В. Панухник // Актуальні проблеми інноваційної економіки. – 2017. – № 1. – С. 5-10.

15. Головчук А. Ф. Агролізинг як механізм реалізації державної інвестиційної політики / А. Ф. Головчук, О. О. Непочатенко // Зб. наук. пр. Уманського нац. ун. садівництва. – 2010. – Вип. 74, ч. 2: Економіка. – С. 7-16.

16. Прокопенко О. В., Омеляненко В. А. Лізинг як інструмент інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств / О. В. Прокопенко, В. А. Омеляненко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2013. – № 2. – С. 150-158.

17. Костецький Я. І. Лізинг як інструмент інвестиційно-інноваційного розвитку аграрного сектору економіки / Я. І. Костецький // Інноваційна економіка. – 2016. – № 1-2. – С. 217-222.

